

Dějiny filozofie do Kanta

Rozdělení na období

I. Úvod do dějin filozofie.

Počátek filozofie ve vztahu k mýtu. Přejchod od mýtu k logu.

Předsokratičtí filozofové. Pralátka. Problematika arché a změny. Duše a logos. Etika. (Parmenidés, Hérakleitos)

Starověk. Období klasické filozofie - Sofisté, Sókrates.

II. Svět idejí nebo hmota?

Starověk - 2.období klasické filozofie. Platón, Aristotelés.

Dva světy nebo látka a forma? Změna a nesmrtelnost.

Poznání. Ctnost. Příčina. Člověk, společnost a politika.

III. Skepse ve vědě a optimismus v životě. Kontakt filozofie a křesťanství.

Pozdní starověk – 3. období klasické filozofie a ranný středověk.

Gnoze, epikureismus, stoicismus, skepticismus

Plotinos, Boethius, Augustin.

Mysticismus. Duše. Subjektivismus. Platónismus. Patristika

IV. Role filozofie v teologii: cesta víry nebo rozumu?

Středověk. Ranná scholastika.

Anselm. Abelard. Bernard.

Víra a porozumění. Problematika obecných pojmů. Jistota víry. Etika.

V. Přirozené a nadpřirozené cesty poznání.

Pozdní středověk a scholastika.

Albert Veliký, Tomáš Akvinský. Znovuobjevení Aristotela.
Látka a forma. Esence a existence. Hierarchie jsoucen.
První příčina. Bůh jako čirý akt.

VI. Racionalistická cesta k poznání.

Přechod k novověku. Renesance. Descartes. Leibniz.
Spinoza.

Rozum jako cesta k poznání. Jistota. Dualismus nebo
monismus?

Monáda. Podstata. Deismus.

VII. Empiristická cesta k poznání.

Novověk a osvícenství. Británie. Locke, Hume, Berkeley, Bacon, Hobbes.

Zkušenost člověka jako cesta k poznání. Skepticismus. Idealismus. Bůh.

VIII. Revoluce v teorii poznání. Kant.

Novověk a osvícenství. Německo.

Metafyzika? Poznání. Etika. Estetika. Náboženství a rozum.

Počátky

- Před vznikem filozofie – rozlišení mýtu a náboženství od filozofické úvahy
- 1. období: Počátek filozofie – 508-323 přnl
- 2. období: Sofisté, Sokratés, Platón, Aristotelés ... 469 - 322
- 3. období: po Aristotelovi
 - Helénistické - do 31 přnl
 - Pozdní starověk - do pádu ZŘŘ 476 nl

Ad .1 Předsokratici

Milétská škola (lón)

Tháles Milétský: svět složen z vody (tj. pralátka- arché); materialismus

Anaximandros: soustředí se na změny pozorované ve světě, proto *apeiron*; věčný návrat

Anaximénés: pralátka je vzduch, duše.

Efezská škola

Hérakleitos: plačící filozof. Oheň, duše, logos, dialektika, variabilismus. Důraz na změnu jako hledisko.

Démokritos. Díky atomům vysvětluje jak neměnnost, tak pohyb tj. změnu. Ideál života.

Empedoklés: 4 živly

Anaxagoras: uspořádaná pralátka

Elejská škola

Xénofanés: Parmenidův učitel. Odsuzuje antropomorfismus bohů. "Dokonalost" Boha.

Parménidés: Hledisko neměnnosti, v opaku proti Herakleitovi.

Zenón z Eleje: obhajoba Parménida. Aporie.

Pythágorejci

Pythágoras: mysticismus ve filozofii. Prazákon.

Pythágorovci: askeze.

Ad 2. Sofisté

5.stol. přnl. Řecko, Demokracie, blahobyť. Za pomoci rétoriky byt schopen “i slabší věc učinit silnější”.

- Sofisté - znamená** učitelé moudrosti, centrem zájmu je člověk, ne příroda
- vlastním tématem filozofie je myšlení samo, začíná se objevovat problém jazyka
 - kritika tradičních morálních měřítek (např. že morální hodnoty nejsou od přírody, ale věcí dohody, cesta pro autonomní racionální etiku)

Vliv na náboženství.

Kritiás: náboženství je lidský vynález. Bůh je zdrojem strachu před zločinci

Prodikos: Bůh je výrazem lidských pocitů.

Dial. Gorgiás: božská spravedlnost jak ji lidé chápou neodpovídá zkušenosti lidské spravedlnosti.

Vliv na teorii poznání. skepticismus

Protágoras (nejvýznamnější sofista): relativita; “o každé věci lze uvést dva navzájem protikladné výroky”- neexistuje objektivní skutečnost.

Bytí není objektivní, ale vždy subjektivní a proměnlivé.

Gorgiás: jeho téze: 1. nic není. 2. je-li, není to poznatelné. 3. je-li, není to sdělitelné.

Ad 2. Sókratés 469-399, Athény

O Sokratovi víme z Aristofanovy komedie *Oblaka*, hlavně z díla *Obrana Sokratova*. Dvoufázová metoda vedení dialogu- (1. Negativní, destruktivní, elenktická), (2. Kosnstruktivní, maieutická). Hloubání mravně přírodovědecké. Nezáměřím o pralátku, ale o etický život. Jde mu o kultivaci lidského charakteru. Porodní bába.

Sokratovo "Vím že nic nevím" napovídá, že jeho posláním bylo zkoumat sebe sama a ostatních, a ne přírodu.

Problém poznání. Domněnka (myslím, že je pravdivá) a Poznání, tj. pravé vědění, LOGOS (Je jisté). Řešení hledá Sokrates metodou dialektickou, tedy kladením otázek, které obsahují i negativní odpovědi..Nejen ANO, ale i Ne v jiném smyslu. Jde o elenchický postup. Řečníka dovede k aporii, tj. k bezvýchodnému bodu.

Duše: hlavně ve Faidónu, tam tvrdí, že duše je nejdůležitější, protože rozum má větší hodnotu, proto rozum a duše jsou si podobné.

Duše se odlučuje od těla, je to rozumová a božská část člověka, těžším hodnoty.

Etika : AGATHON – dobro, jedná se o zdatnost, dokonalost. Nejvyšší dobro je dosáhnout eudaimonie (blaženost), což je rozumné usilování o štěstí.

Ad. 2 PLATÓN (427-347)

Poznání - problému “mnohého” a “jednoho”

- je možné jen filozofickou úvahou (etika, logika, metafyzika)
- řeší spor mezi Herakleitovým „vše plyne“ a Parmenidovým poznáním jen neměnného základu
- nové prvky: vědění jako rozpomínání a vědění jako projev teorie idejí...

Je vědění vůbec možné (na rozdíl od domnívání se, věření?)

Skeptikové tvrdí, že není možné (v dialogu Gorgiás). Gorgiás tvrdí, že vlastně ani nic není. Pokud něco je, pak je to nepoznatelné, nebo neužitečné: To PLatón odmítne.

Theaitétos ... (v dialogu) říká:

Zdá se mi tedy, že kdo něco ví, vnímá to, co ví, a jak se nyní zdá, není vědění nic než vnímání...-

TO Platón odmítá - přijmout že měnivé lidské smyslové poznání je pravé poznání ...

Platón přichází s řešením: *Menon* tvrdí, že poznání jako by bylo vrozené.

Skutečné vědění je nám vrozené, skládá se z pojmů které jsou v mysli.

Nesmíme se spoléhat na smysly. Smyslové poznání je oblastí zdání, materiálního, tělesného, jevové změny,

Pravé poznání se týká poznání pravého bytí, který lze poznat duchem, rozumem (očima ducha, duchovým poznáním.) noesis, episteme.

Platón o duši

- V Ústavě, IV. mluví o duši jako o dobře fungující společnosti, skládající se z těchto složek:
- 1.rozumová ... má vládnout, ovládat (logistikon)
- 2.Thymos, thumos(nebo *thumoeides* tj.vznětlivost,srdnatost, duch) srdnatá mysl - pomáhá rozumu, i když existují interpretace, že se jedná o posilu žádostivosti. *Thumos* - má zvláštní postavení v dětství, či u zvířat je spojen s rozumem, ale později je oddělen a funguje jako svědomí. Je to jako morální motivace ve shodě s rozumem, respektive později pod jeho vlivem.
- 3. žádostivá ... má se dávat ovládat jak kůň. (epithumetikon)

Ad 2. Aristotelés 384-322

Učitel Alexandra Velikého

Platónův žák

- Kritika Platónovy teorie idejí (např. idea je mimo věc samu)

Látka a forma

Poznání: předpokládá jak rozumovou, tak smyslovou složku

Duše: je princip, je možnost (forma), je princip života (rozlišuje rostlinný, živočišný a lidský život)

Teorie možnosti (forma) a uskutečnění (látka), k tomu:

Nauka o příčinách (formální, cílová, působící, látková)

Ad 3. po Aristotelovi

- Helénské období (323-30):
 - epikurejci (prožívání života, radost o sobě)
 - stoici (život hodnotově vázán na přírodu)
 - Skepticismus (Akademický – nebrán vážně, Pyrrhonistický – pesimistický pohled na svět, důsledkem nečinnost)

Ad 3. po Aristotelovi

- Pozdní starověk do pádu Záp.říše římské
- **Plotínos: (*Enneady*)**

Jedno (dobro) – nejvyšší: z něho vychází („emanace“)

Duch (nús, oblast idejí, odlišnosti, princip bytí) – inteligibilní svět: z něho ...

Duše světa (obsahuje v sobě jednotlivé duše) – spojují se s jednotlivými hmotami (hmota sama je nejsoucí a neorganizovaná): z nich

Věci – pozemská jsoucna

(jedná se o „dynamický monismus“, princip jednoty dominuje, zdroj gnosticizmu)

Ad 3. po Aristotelovi - Augustin

(O Boží obci, Vyznání)

Vliv manicheismu, Platóna (povaha duše) a Plotína (původ)

Pojetí duše: *anima – animus*.

Má racionální (mysl, chápání, vůle) a neracionální části (paměť, vnímání, chuť)

Platónský koncept duše:

- 1. řídicí složka - rozumová ... má vládnout, ovládat (logistikon)
- 2. zloba - Thymos, thumos (nebo *thumoeides* tj. vznětlivost, srdnatost, duch) srdnatá mysl - pomáhá rozumu, i když existují nepřetace, že se jedná o posilu žádostivosti. *Thumos* - má zvláštní postavení v dětství, či u zvířat je spojen s rozumem, ale později je oddělen a funguje jako svědomí. Morální motivace ve shodě s rozumem, respektive později pod jeho vlivem.
- 3. žádost - žádostivá ... má se dávat ovládat jak kůň. (epithumetikon)

Teorie iluminace (osvětlení duše Bohem) – epistemologie

Si fallor, sum (předchůdce Descarta, Husserla)

Subjektivismus, teorie duše – jako reflexe

První náznaky „vrozených“ idejí (předchůdně vnášíme do smysl.zkušenosti)

Ad 3. po Aristotelovi

- Pozdní starověk do pádu ZŘŘ
 - **Boethius (*Filosofie utěšitelka*) 480-525**
popraven
překlad Aristotela (Organon, Kategorie)
první scholastik (Boží trojice, atributy,
předvědění...)

Středověk. Ranná scholastika.

- **Anselm 1033-1109 (*Proslogion*)**
 - scholastik: *víra hledá porozumění*
 - logika a jazyk (např. ontologický dk.ex.Boha)
 - v duchu augustinovské/platónské tradice
 - primární předpoklad víry, teologický racionalismus
 - správný rozum vede k doložení pravdy víry
 - Trojí pojetí pravdy: pravda v Bohu, v souhlasu s boží pravdou, pravda výroku
 - Pravda (veritas) souvisí se správností (eticky pojatou- rectitudo)
 -

Středověk. Ranná scholastika.

- **Abelárd 1079-1142 (*Sic et non, O božské trojjedinosti*)**
 - Scholastik – novorenezance
 - *Rozumět, abych věřil*
 - 1121 jeho dílo odsouzeno, Bernard z Clairvaux
 - Teologie: spása možná mimo církvev
 - Etika: pojem intence, přirozený zákon, vrytý do svědomí
 - Ontologie: spor o univerzálie – obecné pojmy existují?
 - Realisté (Vilém z Champeaux)
 - Nominalisté (Roscelinus)
 - **ABELÁRD**: kompromis
 - obec. pojem existuje před tím, než věc je
 - Vyjadřuje společné znaky věci
 - Označuje jednotlivou individualitu

-

Středověk. Pozdní scholastika.

TOMÁŠ AKVINSKÝ 1125-1274

- *(Teologická Suma, Suma Contra Gentiles)*
- Proti manicheistům
- Vliv Aristotela (překlady Bible – Averroes, Avicenna
- Teologie: snaha o udržení jednoty víry a vědy, opozice proti sv Bonaventurovi, zjevená a přirozená teologie
- Etika: přirozený zákon
- Psychologie: pojetí duše (subsistentní a inherentní), duše je „formou“ těla, liší se od intelektu, je to spíše výchozí princip
- Etika: svědomí, ctnosti teologické a přirozené, přirozený zákon
- Aristoteles – překlady do latiny Averroes, Avicenna

Středověk. Pozdní scholastika.

- **Bonaventura 1221-74 (*Putování duše k Bohu*)**
 - **Vliv Augustina**
 - **Cesta poznání: tělesně, rozumově, kontemplativně**
 - **Redukce umění na teologii**
 - **Pravé poznání je v nazírání na pravdu, bez důkazů**

Renesance – racionalismus

- Descartes
- Spinoza
- Leibniz

Renesance – empirismus

- Locke
- Hume
- Berkeley

Osvícenství: Kant

- **TÉMATICKÉ OKRUHY A HARMONOGRAM PŘEDNÁŠEK**

- **I. Úvod do dějin filozofie.**

- Počátek filozofie ve vztahu k mýtu. Přejít od mýtu k logu.
- Předsokratičtí filozofové. Pralátka. Problematika arché a změny. Duše a logos. Etika.
- Starověk. Období klasické filozofie - Sofisté, Sókrates.

- **II. Svět idejí nebo hmota?**

- Starověk - 2.období klasické filozofie. Platón, Aristotelés.
- Dva světy nebo látka a forma? Změna a nesmrtelnost. Poznání. Ctnost. Příčina. Člověk, společnost a politika.

- **III. Skepse ve vědě a optimismus v životě. Kontakt filozofie a křesťanství.**

- Pozdní starověk – 3. období klasické filozofie a ranný středověk.
- Gnoze, epikureismus, stoicismus, skepticizmus
- Plotinos, Boethius, Augustin.
- Mysticismus. Duše. Subjektivismus. Platónismus. Patristika.

- **IV. Role filozofie v teologii: cesta víry nebo rozumu?**

- Středověk. Ranná scholastika.
- Anselm. Abelard. Bernard.
- Víra a porozumění. Problematika obecných pojmů. Jistota víry. Etika.

- **V. Přirozené a nadpřirozené cesty poznání.**

- Pozdní středověk a scholastika.
- Albert Veliký, Tomáš Akvinský. Znovuobjevení Aristotela. Látka a forma. Esence a existence. Hierarchie jsoucn. První příčina. Bůh jako čirý akt.

- **VI. Racionalistická cesta k poznání.**

- Přejít k novověku. Renesance. Descartes. Leibniz. Spinoza.
- Rozum jako cesta k poznání. Jistota. Dualismus nebo monismus?
- Monáda. Podstata. Deismus.

- **VII. Empiristická cesta k poznání.**

- Novověk a osvícenství. Británie. Locke, Hume, Berkeley, Bacon, Hobbes.
- Zkušenost člověka jako cesta k poznání. Skepticizmus. Idealismus. Bůh.

- **VIII. Revoluce v teorii poznání. Kant.**

- Novověk a osvícenství. Německo.
- Metafyzika? Poznání. Etika. Estetika. Náboženství a rozum.